

ועדת האתיקה של הפיזיותרפיה בישראל

נייר עמדה
פברואר 2013

שימוש בצילום ומידע על מטופלים תוך חיסיון ושמירה על פרטיותם

רקע

ועדת האתיקה דנה לאחרונה בנושא חשיפת פרטים אישיים של מטופלים בפורום אינטרנטי, במאמרים ובכנסים, בהם הופרה פרטיות מטופלים, כדוגמת המקרים הבאים:

- בכנס מקצועי הוצגו תמונות וסרטונים של מטופלים ומשתתפים במחקרים, בוגרים וקטינים, בפנים גלויות. יתכן שנתנו את הסכמתם לצילום ולהפצה, אך המציגים לא ציינו במפורש שניתנה הסכמה כזו (בעל-פה או בכתב).
- בפורום אינטרנטי הוצגו פרטים על מטופלת שזיהתה את עצמה כמושא הדיון המקצועי, למרות שלא צוין שמה המלא או הפרטי.

נייר עמדה זה מתבסס על העובדה שבעשור האחרון תהליכי עדכון, למידה, הרחבת בסיס הידע והעשרה מקצועית בתחומי הבריאות מתקיימים במגוון ערוצים, ביניהם:

- פרסום תיאורי מקרה בכתבי עת מקצועיים.
- הצגת תיאורי מקרה בהרצאות בכנסים, ימי עיון, קורסים וכיוב'.
- קיים עיסוק בדילמות מקצועיות בערוצי התקשורת השונים.
- דילמות מקצועיות מתפרסמות בתדירות גבוהה בפורומים אינטרנטיים, ברשתות החברתיות, ועוד.

מטרת נייר העמדה

ליצור הבנה משותפת בין כל חברי הקהילה המקצועית באשר לחשיבות השמירה על פרטיות המטופל והדרכים להשגתה, באופן שיאפשר המשך למידה ושיתוף בידע בכל הערוצים שתוארו לעיל.

א. ערכי-על אתיים אוניברסליים ועקרונות אתיים-מקצועיים לשמירה על פרטיות המטופלים

כבוד האדם

ערכו של האדם באשר הוא אדם, הערך הפנימי הטמון באדם כיצור אנושי, באשר הוא, מחייב שיתייחסו אליו בכבוד (בפרט בכל הקשור לזכויות יסוד במסגרת החברה האנושית). עולה מכך, שיש להתייחס לאדם (בהקשר זה המטופל) כאל מטרה בפני עצמה להבדיל מאמצעי להשגת מטרות אחרות.

מעריך זה נובעים העקרונות האתיים הבאים :

כיבוד האוטונומיה (Respect for Autonomy): אדם אוטונומי חי על פי ערכיו ומקבל החלטות בנוגע לעצמו באופן חופשי. יש לכבד את "שלטונו העצמאי" על גופו ורוחו, של המטופל או המשתתף במחקר.

הסכמה מדעת (Informed Consent): עקרון שנובע מתוך החובה המוסרית לכבד את האוטונומיה: על אדם לתת את הסכמתו להתערבות טיפולית, להשתתף בניסוי רפואי או במחקר, וכל זאת לאחר שהבין את מהות ההתערבות ומודע ליתרונות והסיכונים האפשריים.

פרטיות וסודיות (Privacy and Confidentiality): מידע רפואי הינו פרטי ושייך לאדם שהמידע נוגע לו. חובה על מטפלים להגן על פרטיות המטופלים ולשמור על סודיות המידע אודותם.

"מעל לכל אל תזיק" ("Primum non nocere"): במקביל לעקרון ההטבה (Beneficence) קיים עקרון אתי שמדגיש את החובה לא לגרום נזק למטופל. בכל התערבות, כולל באיסוף מידע, יש להעצים את התועלת ולצמצם ככל האפשר את הנזק האפשרי.

ב. סעיפים מתוך הנספח לקוד האתי של הפיזיותרפיה בישראל (2011) העוסקים בסוגיית חיסיון ושמירה על פרטיות מטופלים

בשנת 2011 ניסחה ועדת האתיקה נספח לקוד האתי המרחיב ומבהיר את סעיפי הקוד. להלן סעיפים מתוך המסמך המתאימים לשמירת פרטיות וסודיות:

- באחריות הפיזיותרפיסט להרחיב ולעדכן את הידע והמיומנויות המקצועיות בתחומי עבודתו, מתוך אחריות ומחויבות למטופל ולקהילה המקצועית.
- הפיזיותרפיסט ישמור על כבוד המטופל, כולל שמירה על סודיות בתהליך הטיפול.
- הפיזיותרפיסט ישמור על פרטיות וצנעת המטופל.
- הפיזיותרפיסט יצור בסיס להבנה, הסכמה ושיתוף פעולה עם המטופל ומשפחתו כחלק חשוב ומתחייב מאיכות הטיפול.

ג. המצב החוקי

חוק הגנת הפרטיות (1981)

מחייב שמירה קפדנית על סודיות המידע הרפואי וקובע (סעיף 4) כי הפרת פרטיות מתרחשת ב"הפרה של חובת סודיות שנקבעה בדין לגבי עניינו הפרטיים של אדם".

חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (1994)

מעגן את הזכות הבסיסית של כל אדם ובכללו מטופל לפרטיות וקובע "אין פוגעים בקנינו של אדם" (סעיף 4) וכן "כל אדם זכאי לפרטיות ולצנעת חייו" (סעיף 7).

חוק זכויות החולה (1996)

מתייחס לחובת השמירה על פרטיות המידע הרפואי (סעיף 19):

- 1. מטפל או עובד במוסד רפואי, ישמרו בסוד כל מידע הנוגע למטופל שהגיע אליהם תוך כדי מילוי תפקידם או במהלך עבודתם.
- 2. מטפל ובמוסד רפואי – מנהל המוסד, ינקטו באמצעים הדרושים להבטיח שעובדים הנתונים למרותם ישמרו על סודיות העניינים המובאים לידיעתם תוך כדי מילוי תפקידם, או במהלך עבודתם.

ד. המלצות מעשיות

- יש לקבל הסכמה בכתב לכל פרסום תמונה, סרטון או פרט מזהה במהלך הרצאה בכנס, בפרסום בכתב, בדיון מקצועי, או בדיון ציבורי.
- בעת פרסום תמונה או פרטים מזהים שניתנו בהסכמה בכתב, יציין המרצה/ המציג כי הפרטים ניתנו באישור ובהסכמת המטופל.
- הממונים על ארגון כנסים מקצועיים/ ישיבות צוות/ דיון בתיאורי מקרה, יקפידו לידע את המרצים כי חובה לקבל אישור בכתב לכל מידע פרטי על מטופל.
- במהלך הכשרת סטודנטים בהתנסות קלינית והכנת תיאורי מקרה, ראוי להדגיש את ערך האוטונומיה וכיבוד הפרט אל מול הרצון לפרסם ולשתף בידע, ולתת לסטודנטים כלים להשגת הסכמת המטופל וטשטוש הפרטים המזהים, בהתאם למקרה.
- בשיחות בפורומים/בלוגים/אתרים/קבוצות עניין אינטרנטיות וכיוצא באלה, חשוב להימנע באופן גורף מהצגת מידע שאינו אנונימי לחלוטין ועלול לכוון לזיהויו של אדם.

סיכום

שימוש בצילום ומידע על מטופלים תוך חיסיון ושמירה על פרטיותם, ייתן מענה הולם לאוטונומיה של המטופל ולא יפגע בתהליכי הרחבת בסיס הידע, עדכון, למידה והעשרה מקצועית. יישום ההמלצות יקדם את זכותו הבסיסית של אדם על גופו כמו גם את החובה לשמור על כבודו.

מקורות

הצהרה אוניברסלית על ביו-אתיקה וזכויות אדם (2006), אונסקו. מחלקת הפרסומים משרד החינוך.

Beauchamp, T., & Childress, J.F. (2000). Principles of biomedical ethics. (5thed). New York: oxford university press.

Clever, L.H. (1997). Obtain informed consent before publishing information about patients. *JAMA*, 278: 628-629.

Fontanarosa PB, Glass RM. Informed consent for publication. *JAMA*, 278: 682-683.

Graf, C., Wager, E., Bowman, A., Fiack, S., Scott-Lichter, D., & Robinson, A. (2007). Best practice guidelines on publication ethics: a publisher's perspective. *International journal of clinical practice*, 61(s152): 1-26.

Harlow, D. (2012). Square Peg In a Round Hole: Data Privacy And Security Laws And Standards Meet Medicine 2.0. In *Medicine 2.0 Conference*. JMIR Publications Inc., Toronto, Canada.

Hood, C. A., Hope, T., & Dove, P. (1998). Videos, photographs, and patient consent. *BMJ*, 316(7136), 1009.

Smith, L. S. (2007). Documenting with photographs. *Nursing*, 37(8), 20-26.

Smith R. (1995). Publishing information about patients. *BMJ*, 311:1240–1241.

עדכון הספרות – 2017 :

Roychowdhury, M., Shukla, M., & Pandey, M. (2017). Publication Ethics: Publishing without Explicit Consent of the Patient or Institutional Authorities. Ignorance or Misconduct?. *World Journal of Medical and Surgical Case Reports*, 6(3). Retrieved form: <http://www.npplweb.com/wjmscr/fulltext/6/3>.